

RDEČI PRAPOR

Glasilo jugoslovanske socialne demokracije.

Izhaja v Ljubljani
vsaki petek.

Naročnina znaša: Za avstro-
ogrsko kraje za celo leto
5.44 K, za pol leta 2.72 K,
za četrt leta 1.36 K. — Za
Nemčijo za celo leto 5.96 K,
za pol leta 2.98 K, za četrt
leta 1.49 K. — Za Ameriko
za celo leto 7.28 K.

Posamezne številke
stanejo 10 vin.

Reklamacije so poštnine pro-
ste. Nefrankirana pisma se
ne sprejemajo. Rokopisi se
ne vračajo.

Štev. 44.

V Ljubljani, dne 3. novembra 1905.

Leto VIII.

NASLOVI:

Za vse dopise, rokopise, pisma, tičoca se lista:
Uredništvo „Rdečega Prapora“, Ljubljana.
Za denarne pošiljatve, naročila, reklamacije, in-
serate i. t. d.:

Upravništvo „Rdečega Prapora“, Ljubljana.

Fejervaryjev program.

Sedaj se torej ve, kaj namerava baron Fejervary in kako upa utemeljiti svojo vladu, ki je v prvem trenutku bila videti kakor novorojena spaka, kateri ne bi zdravniki prisodili niti 24 ur življenja. Kot političen mešetar je Fejervary prvokrat nastopil; posredovati med krono in med večino državnega zbora, pa se umakniti takoj, ko se doseže sporazum med obema faktorjema, je bila njegova naloga, ko je bil prvokrat na ironično začudenje vsega sveta imenovan ministrskim predsednikom. Njegova misija je popolnoma ponesrečila; v normalnih razmerah bi bila edina logična posledica, da bi odstopil. Mesto tega pa ga vidimo drugič nastopiti kot definitivnega predsednika vlade, pripravljenega, da začne boj — ne z manjšino, temveč takorekoč s celim parlamentom.

Nenavadna je ta situacija, a če se vzame v poštev različne posameznosti, se pokazuje imenovanje Fejervarya kakor prava ironija zgodovine. V državi, v kateri ima fevdalizem še najuplívnejšo, skoraj brezpogojno odločujočo moč in se ga goji in neguje brez obzira na narod, na izpremenjene razmere in na nove potrebe časa, se upro grofi in baroni, pa napovedo kroni rebeličen boj; vsako udanostno besedo, vsak lojalni poklon spremlja neizrečeno, a tudi nevtajeno žuganje, da je aristokracija pripravljena iti do skrajnosti. V strahu pred grozečimi dogodki išče dinastija pomoči povsod. Lojalnost vabi hlineče aristokrate na

posredovanje — brez uspeha; sina Košuta Lajoša povabi na dunajski dvor — brez uspeha. Upornim fevdalcem žuga z absolutizmom — brez uspeha. Koalicija, glumeče vtelesenje narodne volje, se ne uda, absolutizem je nemo-goč. Na koncesije se pa krona ne upa odločiti, kajti kos za kosom ji trgajo grofi moč iz rok, pa se boji, da ji končno ne ostane nič, a koterija da dobi vse.

V tem brezupnem položaju se pokaže mož, ki pove, da ima rešilno sredstvo. Z demokracijo hoče ugnati aristokracijo v kozji rog; splošna volilna pravica je znamenje, v katerem upa zmagati.

Ta mož pa je ces. in kr. general.

Zgodovina piše včasih satire; ali bolj krvave ni kmalu napisala. Mož, ki je osivel v poklicu konservativnosti in njenega brezobzirnega varstva, pride pa hoče revolucionirati državo iz temelja in postaviti na glavo vse, kar je bilo dosedaj. Privilegirancem, ki se pozivajo na tisočletno zgodovino svojih predprav, hoče izviti moč iz rok, pa jo dati narodu, ki je ni imel nikdar.

Absurdno je videti vse skupaj. A na dunajskem dvoru se izjasne čela. Prva misel je: Tega se mora koalicija ustrašiti. Fejervary dobi predbežno dovoljenje za program, ki ima na čelu splošno in enako volilno pravico. Sedaj bode koalicija kapitulirala; rajši se bodo aristokratje sprijaznili z vsako komando, kakor da bi žrtvovali množici svoje mandate, splošna volilna pravica bode parkelj, ki vtepe grofom zopet lojalnost v glavo — tako računajo na dunajskem dvoru. Volilna reforma na papirju, in opozicija poklekne; tedaj ne bode treba volilne pravice v resnici. Gautsche pride, pa roti, naj se ne deluje s tako nevarnim eksperimentom, ker se navzamejo drugače tudi avstrijski narodi rebeličnega duha. A Gautscha potolažijo, češ, saj je politika velika komedija. S komedijo računa pa tudi koalicija — pa se ne ustraši. In dvorski krogi začno zopet obupa-

vati. Četudi to ni pomagalo — kaj potem? Fejervary prigovarja; tudi, da misli popolnoma resno na volilno reformo, da to ni bil samo bav-bav. Zahteva, naj se sedaj definitivno sprejme njegov program s splošno volilno pravico. Ali tega se boji dvor ravno tako, kakor koalicije in Fejervary poda demisijo.

Naenkrat pa je isti Fejervary ministrski predsednik, in sedaj definitivni. Ljudje si mencajo oči, vprašujejo se, ali se jim sanja; gledajo, ali se je začela zemlja vrteti narobe. Toda ne. Jasen dan je, vse je budno in noben čudež se ni zgodil. Samo krona je izpoznala, kaj je potrebno, ter je dovolila, da se zgodi, kar se mora zgoditi. Zgodovinska logika je tako velika, da sestavlja iz diametralnih dozdavnih nasprotij doslednost. Splošna, enaka volilna pravica, ki je zahteva delavcev in narodov, potrebna, da z njeno pomočjo raztrgajo verigo, najvažnejše njih sredstvo za boj proti vsakovrstnemu despotizmu, za boj proti okameneli in njih razvoj ovirajoči državi, je tukaj tudi sredstvo — edino sredstvo — ki more rešiti državo in — krono.

Belcebub je splošna volilna pravica v očeh vladajočih; ali zgodilo se je, da ni druge pomoči, kakor izgnati satana z Belcebubom. Hudo je, ali drugače ni.

In takoj je bil Fejervary imenovan in njegov program potrjen. Vsi plašni pomisleki kamarile, vsi ugovori Gautschevi niso mogli preprečiti nujne potrebe, danes je Fejervary razglasil svoj program in obljubil boj za volilno preosnovo.

Ces. in kr. general mora priti, da izreče na Ogrskem besede: Demokratični napredek, socialni razvoj.

In priznati se mora, da to niso prazne besede. V soboto je bila deputacija meščanov pri vojaku ministrskemu predsedniku in Fejervary ji je natančno razložil svoj program. Njegov načrt pa obsega splošno, tajno, direktno volilno pravico po občinah, progresivni dohod-

potrgane pogovore. Kakšno kratko vprašanje, kakšna brezpomembna opazka . . . Mlajši jo vpraša, kje stanuje. In ona mu pove, ne da bi mislila kaj.

— Sap . . .! To je pa daleč.

— Ne vem. Zabredla sem semkaj, sama ne vem, kako, odgovori dekle. Potem molče. Pozneje omeni drugi:

— Ljubosumne bodo druge dame, ako izvedó, da pridete tako izdaleč v njih revir.

Amalija ni razumela, a nasmejala se je. Tudi moža sta se nasmejala, dekle pa ni opazilo, kako impertinentno je to zvenelo. Njena razburjenost je polagoma pojemala, samo včasih je še za hip vzplamtela, a tako močno, da je komaj obsedela.

— Ah, pravzaprav je tukaj že dolgočasno!

— Kako to? vpraša ona naivno.

— No, vsekakor . . . Hm. Kaj ne bi šli skrhati vrat šampanjski steklenici?

Amalijo je zagrelo, a ničesar ni rekla. Mož pa je takoj poklical natakara. Dekle ni natančno razumelo, kaj ga vprašuje. Le tupatam je vzela kakšno besedo — chambre particulier — tri osebe —. Natakara je odšel; kmalu pa se je povrnil, pa je prinesel ključek, ki ga je mož vtaknil v žep.

Dalje prih.

Listek.

Počena srca.

Spisal Etbin Kristan.

Dalje.

Amalija si je poiskala prostor. Bilo ji je, kakor da je tukaj navaden gost. Na kratko je naročila vina in večerjo, pa se je zagledala v plesalki. Bila je v čudni vročini, pogled ji je bil moten, zdelo se ji je bilo, da nimata deklet krajših kril. Natakara ji je prinesel večerjo, ali ona ni imela časa. Končno sta se plesalki, očitvidno upehani, poklonili skoraj do tal, pa sta izginili za kulisami. Gromovito ploskanje je zašumelo, najbolj entuziastični občudovalci Terpsihorinih hčera in njiju groteskne unetnosti so tolkli s palicami ob tla, drugi so cinkali po čašah, hripavi klici so povečavali zaglušni hrup. Bilo je nekaj časa kakor v norišnici. Samo natakariji so hodili mirno z brezizraznimi obrazi gor in dol med vrstami mir. Plesalki sta se prišli zahvaliti za pohvalo, občinstvo pa je zahtevalo, naj še plešeti. Mimično sta dekleti pokazali, da sta utrujeni, odšli ste za kulise, prišli sta se zopet pokloniti, hrup pa je le naraščal. Končno je godba zaigrala sentimentalno melodijo in

šum se je polegel. Amalija je naglo povečerjala. Potem je obrnila oči zopet na oder. Nastopil je, ki se mu nikakor ni poznalo, ali je star ali mlad, pa je pel lascivne kuplete, občinstvo pa se je previjalo smehu, krohotalo je in vriskalo. Amaliji je gorelo po obrazu in v očeh, da se ni mogla niti malce ohladiti. Pevčeve drzne šale so ji pritiskale vso kri v glavo in čudno prijetno ji je bilo. Dalje so peli in plesali in skakali na odru, ona pa je sedela kakor zamaknjena na svojem mestu, in vse premalo ji je bilo smelosti, pikantnosti in jasnosti. Soparne, zagatne želje so se ji dvigale in so padale v duši. Natakara je prinesel šopek, pa ga je molče položil pred njo na mizo. Z neumnim smeškom je vzela cvetice, ne da bi bila vprašala, kdo jih pošilja.

Pri njeni mizi je sedel še par; mož je bil mlajši kakor nališpana, izzivajoče frizirana in modno, a nekam predrzno oblečena žena. Čudno sta se spogledovala in Amalijo je nekaj stiskalo, kadar je to opazila. Končno sta sosedla odšla. Takoj sta prisledla dva mlada moža, brez važnosti in ne da bi čakala na odgovor, vpraša, ali smeta. Amalija je tiho prikimala. Hotela je reči nekaj, a beseda ji je obtičala v grbu. Neznanca sta se izprva tiho zabavala, kmalu pa sta jo jela zapletati v svoje

ninski davek, brezplačno šolstvo, dveletno vojaško službo, justične reforme, moderniziranje uprave. Ne more se pričakovati od feldcajmajstra, da zapiše na svojo zastavo socialno republiko ali da si prilasti socialno-demokratski program. Ali še ni bilo ne v Avstriji ne na Ogrskem ministrskega predsednika, ki bi bil tako jasno in resno naglasil demokratična in socialna načela, kakor Fejervary in njegovo drugo imenovanje označuje nedvomno novo dobo v zgodovini te monarhije.

Ne da bi se udali skrajnemu optimizmu, pa mislili, da je demokratična ideja že zmaga na Ogrskem, vendar lahko trdimo, da je nastal velik preobrat. Nihče ne more vedeti, ali sprejme meščanstvo na Ogrskem Fejervaryjeve načrte tako kakor sam želi. Da se jim bode koalicija uprla, je gotovo. Potem mora razpustiti parlament in razpisati nove volitve. Kaj prinesejo, je še uganka. Ako dobi večino za splošno volilno pravico, je zmagal. Ako se povrne zopet koalicija močna kakor sedaj v zbornico, je njegova misija morda končana. Ali niti razmere, v kateri je Taaffe avstrijskemu parlamentu predložil svojo volilno reformo, se ne dajo primerjati s sedanjimi. Današnja situacija pomeni, da se je ogrski kralj angažiral za volilno preosnovo in to se je zgodilo pod tako težo razmer, da se za nobeno ceno več ne spravi splošne volilne pravice z dnevnega reda. Njena ideja je že zmagala.

Ogrski kralj pa je avstrijski cesar. In avstrijski narodi vprašajo danes, ali bi bilo mogoče, da bi jim krona branila, kar je obljubila ogrskim narodom. V potrditvi Fejervaryjevega programa vidi ljudstvo v Avstriji novo jamstvo za zmago v boju za splošno in enako volilno pravico.

Zmaga ruske revolucije.

In tako se je zgodilo!

Mogočni ruski car, gospodar 140 milijonov ljudi, absoluten in samolasten, oprt na milijone bajonetov, vladar, pred katerim se je treslo pol sveta, — car Nikolaj II. je kapituliral. Zmagovito je zavihrala rdeča zastava ruske revolucije v zraku, najošabnejši in najbrutalnejši absolutizem pa leži pobit, uničen, v okrvavljeni prah povaljan na tleh.

Občudovanja vreden pogled, ki ga doživi komaj ena generacija od stoterih! Izpolnilo se je veliko upanje, ki je živelo, koprneče in plaho, mogočno in vendar nesmel, v milijonih ljudskih src. Kako so bile oči vseh prijateljev svobode uprte na Rusijo, kjer se je razvil neizprosni boj med svobodo in med tiranijo! Kajti v vseh dušah je plapolalo prepričanje, da je ta borba, ki pomeni odločitev ne za trenutek, temveč za case, katerih trajanje še ni mogoče oceniti. In vsi so razumeli, da cena tega boja ni samo svoboda ali suženjstvo na Ruskem, marveč prostost ali robstvo vsega civiliziranega sveta.

Ruski carizem je bil vzor in opora in upanje vse evropske reakcije; leta 1849, ko je „beli car“ poslal svoje vojake na Ogrsko, da pomagajo avstrijski reakciji, je ostalo nepozabljeno pri vseh sovražnikih svobode. Vse, kar si je nazadnjaštvo še ohranilo, si je upalo ohraniti za večnost s pomočjo carizma, vse, kar je izgubilo, je upalo zopet pridobiti s pritiskom ruske avtokracije. Kakor je bila Metternichova Avstrija nekoč žandarmerija Evrope, tako je postala Rusija njena policija, od katere je vsa bornirana reakcija pričakovala, da zadusi svobodo na Ruskem in svobodo v Evropi.

Kdo bi se čudil, da je vsa svoboda Evrope koncentrirala svoje upanje in je uprla ravno tja, od ruske svobode pričakujoča svojo svobodo! In kakor je bila pred več kakor sto leti francoska revolucija stvar celega sveta, tako je morala postati ruska revolucija revolucija Evrope.

Božanska drama je bila ta slavna, ta krasna, ta divna revolucija. Tembolj veličastna je bila, ker je bilo videti, kakor da bi se bil David boril z Goliatom. Celi svet se je tresel pred strahotno močjo carističnega absolutizma; na prestolih je sedel strah, kadar se je izreklo ime samolastnega carja. Ruski in poljski proletariat pa je bil v očeh splošnosti pomilovanja vredna masa, nevedna, neomikana, lačna in raztrgana in za vsako višje življenje nespособna. In glej: Ta ruski proletariat se je dvignil

čez noč in ko je jutranje solnce zasijalo, je stal na planjavi mladenič, poln moči in svežosti in žar silnega duševnega ognja mu je odseval iz oči. Pred žarki tega čarovnega plamena pa se je zgrozila avtokracija in zatrepetala mu je strahopetna duša. Krinke si je nadeval na obraz, da bi premotile svet in mu prikazale moč, kjer je bila le še gniloba, pogum, kjer je bilo le še škripanje zobmi in šklepetanje kosti. Nastrašiti je hotel revolucijo, preslepiti jo je hotel, ogoljufati jo je hotel; in zopet se je poskusil povzpeti in poteptati jo v prah. Danes manifest s hinavsko ljubeznivimi besedami, jutri brutalno bramarbazirajoče grožnje Trepova; danes gosudarstvenna duma, jutri pokanje pušk in grmenje topov — tako so se vrstili dnevi in tedni in celo leto.

Ali kakor skala je stal junak proletariat in od severnega ledenega morja do Kavkaza se je razlilo razpenjeno valovje revolucije. S povzdignjeno glavo, zmagovalno samozavest v očeh, ponos na čelu, tako je korakalo revolucionirano delavstvo od bitke do bitke, od kraja v kraj. S strastjo najsvetejše navdušenosti je vihtelo svoje orožje, uničilo je človeški strah v svojih srcih in samo eno geslo se je zglasalo v njegovih vrstah: Zmagati moramo!

In zmagalo je!

V krvi so se valjala trupla ruskih in poljskih delavcev in dijakov, ki so jih ubile kroglice iz vojaških pušk in kozaške sablje. Na vislicah so zoreli čudni sadovi tiranije v podobi obešenih junakov revolucije. Ječe so se polnile. Ali bojevnikom svobode ni upadel pogum.

Carizem je izigral zadnjo karto: Razglasil je, da bode cela vojska mobilizirana. Ali glej: Castniki in vojaki so stopili k revolucionarjem, proseč jih, naj jim pomagajo organizirati med vojaštvom gibanje za prostost, pa jim obljubuje, da vojaki ne bodo streljali na ljudstvo.

Železničarji so stopili v stavko, pridružili so se jim industrialni delavci, lekarnarji, advokati, dijaki, poštni in brzojavni uradniki. Revolucionarji so izolirali Peterburg, Moskvo, oskrbeli so si orožja, bomb, dinamita, pripravili so se na odločilni boj, obljubili so, da žrtvujejo rajši življenje, kakor da bi prenašali še dalje jarem absolutizma, carizmu pa je zlezel zadnji strah v kosti.

In prišel je veliki dan.

In mogočni carizem je kapituliral.

In car Nikolaj je razglasil konstitucijo.

Padla je trdnjava, ki je strahovala ruske narode in svobodo cele Evrope. Kdo pa naj bi našel besede, da bi opisal čustvo, ki se je elementarno vzdignilo v srcih milijonov delavcev po celi Evropi, ko so izvedeli navduševalno vest, da je absolutizem poginil? ...

Nesmrtna slava junakon ruske revolucije!

Nesmrtna slava divnim zmagovalcem!

Nam pa naj bodo uzor. Nam bodi njih sijajni primer v zadoščenje, da nadaljujemo s podvojeno močjo boj, ki smo ga začeli za pravice našega delavstva, za pravice narodov v Avstriji. Mogočno je zadonela beseda iz Rusije, ki jo sedaj ljubimo z vsem žarom naše duše, beseda, ki jo bomo slušali, dokler ne zmagamo:

Naprej!

* * *

Ko je Nikolaj II. v torek konečno izpoznal, da ne more ukrotiti revolucije in se je upravičeno ustrašil za svoj prestol in za svojo krono, je razglasil **cesarski manifest**, katerega priobčimo prihodnjič.

Politični odsevi.

Dunajski socialisti so priredili v četrtek, 2. t. m. v ogromnem lokalu „Sofiensäle“ velik shod za splošno in enako volilno pravico, na katerem so govorili sodruzi Daszynski, Etbin Kristan, Némec, Perneistorier, dr. Jarosijevič in Pittoni.

Na Dunaju so priredili delavci, ko so zaslišali vest o zmagi ruske revolucije, spontano velikansko demonstracijo na Ringu. Pred parlamentom so govorili razni govorniki v vseh jezikih. Isti večer so bile spontane demonstracije v Brnu, v Krakovem, v Lvovu in po drugih mestih. Živa znamenja mogočne, neukrotljive volje delavstva.

Kakšna je sedanja volilna praica? V Budjevicah je bila 28. oktobra „volitev“ za državni zbor. Volili so nefidejkosinarični veleposestniki. Vsega skupaj sta 102. K volitvi

pa jih je prišlo — sedem. Vsaki je prinesel še eno pooblastilo in tako je bil z „vsemi“ štirinajstimi glasovi izvoljen konservativni kandidat baron Ivan Dobrzensky. V peti kuriji pa voli cela kranjska dežela enega poslanca! In to se še imenuje pravico!

Na Švedskem so vsi ministri naznanili demisijo.

Turški sultan je postal ponosen in se dela močnega. Zunanje države so izdelale poseben finančni program za Macedonijo, katerega pa Turčija ni hotela sprejeti. Da pritisnejo na sultana, so zahtevali poslaniški skupno avdijenco. Sultan pa tega ni dovolil, češ, vsak posamezni pride lahko k njemu, vsi naenkrat pa ne. Oficiozno časopisje ropota zelo zato in govori se o demonstracijah proti Turčiji, ki pa so že zato neverjetne, ker Rusija pri taki priložnosti ne bi mogla skriti svoje slabosti.

Gospodarski pregled.

Državni proračun in socialna politika.

Ko se je 26. septembra sešel državni zbor, mu je finančni minister predložil proračun za leto 1906. Vredno je nekoliko pregledati, iz katerih stavk so sestavljeni dohodki in izdatki države, to se pravi, kdo daje državi denar in kdo ga porabi.

Za skupne državne izdatke je preliminarnih 1819 milijonov kron, ki jih inajo pokriti dohodki v znesku 1822 milijonov. Proračun izkazuje torej okroglo 3 milijone kron prebitka. Ali ta prebitek je samo dozdeven. Med dohodki najdemo dve slučajni stavki, ki nista utemeljeni v rednih virih državnih dohodkov; to je 1 milijon kron, ki jih ima plačati solnogradska dežela vsled podržavljenja pincgavske železnice in 44 milijona kron kot pevrčilo za ostanek nakupnine južne železnice. Med izdatki pa je vpisan donesek za skupne zadeve, namreč del vojaških izdatkov, ki presega colninske dohodke, v isti višini, kakor letos, ker delegacijski proračun za leto 1906 še ni dognan. Vračuneno je v ta namen okroglo 167 milijonov kron in brez dvoma bode ta znesek tudi letos povišan. Konečni uspeh je torej ta, da stojimo prav o robu bankerota, tudi če se vzame v poštev komodno navado finančnih ministrov, da uvrste v proračun za izdatke večji, za dohodke pa manjši znesek, kakor je pričakovati. Kakor že dolga leta, se vzdržuje komaj za silo gospodarsko ravnotežje, kar je prav primerno državi, ki se ji temelji tudi v drugem smislu neprenehoma majejo.

Od 1819 milijonov, proračunanih za državne izdatke, naj se porabi:

za skupno vojsko 274 milijonov
za domobranstvo 66 „

za upravo, obrestovanje in
odplačilo državnega dolga 384 „
za uradniške plače 581 „

To so že izdatki, ki požro 1305 milijonov. Zlasti za militarizem se prav nič ne varči. Pač pa je varčnost tem večja pri izdatkih v korist državljanom. Tu se morajo „prizadeti modro omejiti“, pravi finančni minister. Dejal je naravnost, da se je moralo take izdatke zelo znižati, da je bilo sploh mogoče bilancirati proračun. To se pravi v navadnem jeziku: Za „državne potrebe“ mora biti vedno dosti denarja, za ljudske potrebe pa je komaj najnujnejše na razpolago. Od 1819 milijonov se porabi 1305 milijonov za državne potrebe, a komaj 514 milijonov, to je 28 odstotkov, za kulturne namene.

Najžalostnejše je pač poglavje o socialni politiki. Za socialne namene je preliminarno: za reformo delavskega zavarovanja 15.000 K,
za obrtno izobraževanje 10.284.000 „
za strokovne svete 97.850 „
za izobražbo vajencev 19.000 „
za obrtno nadzorništvo 648.490 „
To je vsega skupaj komaj 11 milijonov, od katerih pride 10 milijonov na obrtno izobraževanje. Za socialno-politične namene v pravem smislu ostane torej komaj smešna svotica 1 milijona. In vendar priznava finančni minister sam, da je davčno breme pri nas veliko, v marsikaterem oziru večje kakor v drugih državah in da na polju zvišanja davkov, pač ne smemo misliti na daljni razvoj. To je zvesta slika našega klavnega finančnega gospodarstva: Večno zvišanje vojaških bremen, neznosni davki in nikjer denarja za kulturne naloge.

Prav posebno pa razburja ta proračun, ako se pomisli, da iznašajo indirektni davki dve tretjini vseh davčnih dohodkov. V času, ko pride v državne blagajne 174.300.000 K direktnih davkov, pride indirektnih 481.000.000 K. To se pravi: Pri plačevanju ima ubogo delavno ljudstvo največji delež, pri dobivanju pa nič. Tako vnebovpajoča krivica je mogoča samo v razredni državi in slep je delavec, ki ne gre v boj proti njej. Za boj pa je seveda treba organizacije in zato je sveta dolžnost vsakega delavca, da pristopi k strokovni in politični organizaciji in da agitira za njo vedno in povsod.

Produkcija premoga v letu 1904. V okraju rudniškega revirnega urada ljubljanskega, je bilo v letu 1904 izmed 23 premogarskih podjetij 11 v prometu. Vposlenih je bilo 1235 delavcev (58 več kakor leta 1903). Pridobilo se je 2.673.387 q (+ 194.000 q) v vrednosti 1.634.606 kron (+ 62.219 kron). V tujino se je izvozilo samo 2820 q; ostanek je porabljen v Avstriji. Od navedene produkcije odpade na premogokop v Zagorju (lastnina trboveljske premogokopne družbe) 1.406.000 q, na premogokop v Kočevju (lastnina iste družbe) 1.212.750 q, na premogokop v Ivanski dolini I. (lastnina ivandolske družbe) 47.296 q — Za pridobivanje živega srebra je bilo vposlenih 1016 delavcev (— 39), ki so producirali 882.785 q (+ 49.577) v vrednosti 2.235.392 kron (+ 26.204). Vsa produkcija odpade na erarski rudnik v Idriji. — Za železno rudo sta bila dva podjetja v prometu; produkcija je iznašala 2754 centov (— 5921) v vrednosti 3954 kron (— 5921). Mangar je pridobivalo eno podjetje; produciralo se ga je 28.469 centov (— 4963) v vrednosti 34.163 kron (— 5955).

V celjskem revirju je bilo 15 premogokopnih podjetij v prometu, producirala pa so 8.908.736 q (+ 182.504 q proti pretečenemu letu) v vrednosti 5.888.805 kron (— 173.763 kron). Povprek je bilo vposlenih 4715 delavcev (+ 4). V inozemstvo se je izvozilo 766.882 centov (+ 45.571), ostanek je porabljen doma. Največjo produkcijo izkazuje trboveljska premogokopna družba s svojimi podjetji v Trbovljah, v Hrastniku in na Ojstrem s 7.387.199 q, Danice pl. Lapp s podjetji v Velenju in Puhperku 872.026 centov, rudniška in plavžarska družba Štore 277.774 q, južna železnica s podjetji v Stranica in v Rudldorfu 168.615 q. — V Lappovi tovarni za brikete v Stranica se je s povprečno 20 delavci pridelo 47.071 q briketov v vrednosti 50.366 kron. — Z grafitom je delalo samo eno podjetje in sicer samo en del leta. Produkcijo se naznanja s 100 q. — V enem zavodu je pridobljeno 140 q antimona, v enem pa 1074 q gramoza.

Strokovni pregled.

Avstrijske rudniške zadrage (II. skupine) so imele v nedeljo, 29., v ponedeljek 30. in v torek 31. oktobra t. l. državno konferenco v vrtnem salonu „Delavskega Doma“ na Dunaju, X., Quellengasse 10, s sledečim dnevnim redom: 1. Zakonito varstvo delegatov. 2. Taktika o zadrugah. 3. Reforma delavskega zavarovanja in bratovske skladnice. 4. Rudniško nadzorstvo. 5. Raznoterosti. — Vsaka skupina je imela pravico, poslati po enega delegata za 1000 članov.

Železničarji pri ministru. Pred nedavnem je bila pri vodji železniškega ministrstva, pl. Vrbi, deputacija železniških, skladiščnih in postajnih delavcev, sestojeca iz sodrugov Hofbaura, Novotnega in Sommerfelda, ter mu je predložila memorandum, ki so ga delavci omenjenih kategorij na državnih železnicah sklenili. Gospod Vrba je poslušal prilozbe deputacije in je priznal, da je položaj teh kategorij res žalosten, kar je železniškemu ministristvu znano. Dejal je tudi, da se bode storilo, kar je mogoče za izboljšanje položaja. Obvezne obljube pa ne more dati nobene, ker je vsako izboljšanje odvisno od sredstev, ki jih bode dalo finančno ministrstvo na razpolago. Gospod Vrba je končal: „Nočem trošiti mnogo besed, ker Vam s tem ni pomagano; zagotoviti Vam hočem, da smatram stvar zelo resno.“

Kmalu potem je predložila deputacija osebja iz delavnic in kurilnic ter signalnih, postajnih slug in voznih služajev svoj memorandum. Tudi njim je obljubil gosp. Vrba, da se bode oziral na njih želje kolikor mogoče. V ta namen

bodo povabljeni udje deputacije posamezno v dotične odseke ter se bodo protokolarno za beležilo želje posameznih kategorij. Gosp. Vrba je sprožil tudi misel o delavskih odborih, ki bi imeli nalogo, sprejemati pritožbe svojih tovarišev in skrbeti za stalno dotiko s predpostavljenimi. Priznati se mora, da ravna gosp. Vrba nekoliko drugače, kakor je ravnal gosp. Wittek. Opaža se pri njem ne le več uljudnosti, temveč tudi več resnobe. Ali zato še ni verjeti, da bi se sedaj železničarjem odpirala nebesa.

Gosp. Vrba ima toliko dobre volje, kolikor hoče; vprašanje pa je, koliko ima moči, posebno koliko ima upliva pri finančnem ministristvu. Zdi se nam, da se glede tega ne sme preveč upati. Avstrijsko finančno gospodarstvo nima nobene socialne note; ako je finančni minister mehak kakor vosek, kadar zahteva njegov vojni odnosno domobranski kolega, naj odpre mošnjiček, je trd kakor jeklo, kadar imajo delavci in uslužbenci kakšno željo. Ako bodo prepustili železničarji samo svojemu ministru, naj jih zastopa, bodo dobili lahko mnogo sivih las, preden bodo kaj dosegli. Treba je, da si pridobimo respekta vladajočih krogov. Ako bodo upravitelji države videli, da imajo železničarji moč, jim bodo dali, kar jim sedaj odrekajo. Moč pa je v organizaciji in samo v organizaciji. To vpoštevajo železničarji na Slovenskem še vse premalo. Če je prav res, da ima železničarska organizacija po slovenskih krajih precej udov, je pa tudi res, da jih je še več organiziranih. S tem pa računa finančni minister ravno tako, kakor privatna železniška družba. In končno tudi ni dosti, da ima organizacija ude, temveč živeti mora, treba je, da se pokaže. Tega pa primanjkuje doslej prav zelo. V Ljubljani bi n. pr. železničarska organizacija lahko cvetela, da bi bilo veselje. Služba gor, služba dol; železničar, ki mu je na tam ležeče, da ostane v dotiki z organizacijo, da se kaj nauči i. t. d., najde že še toliko časa, da pogleda včas v društveni lokal, da pride na društvene večere, na shode i. t. d. Vsakdo bi rad, da bi se razmere izboljšale; ali kako naj se, če nimajo eni poguma, drugi pa ne zanimanja, da bi se udeležili društvenega življenja. Kdor pravi: Brez mene pojde tudi, dokazuje samo, da ne misli ničesar. Tako pravi prvi, pa drugi, pa tretji — in na zadnje vsi. Pojde pa vendar le tedaj, kadar se vsi polotijo dela. Priznati se mora, da je pri nas med železničarji velika zaspanost. Ali je morda strah? Pred kom? Pred čem? Železničarji so državljani kakor vsi drugi. Politično in gospodarske pravice imajo, kakor vsi drugi. Treba jih samo izrabiti. Nihče nima pravice, preganjati železničarja, ako je pri kakšnem društvu, nihče ga ne more kaznovati, ako gre na shod. Strah je od znotraj votel, okrog ga pa nič ni. Seveda se morajo tudi zavedni sodruzi nekoliko bolj zavzeti za stvar. Več in živjše agitacije je treba, kakor jo sedaj opažamo. Treba je prirejati društvene sestanke, pa pripeljati tovariše, ki se premalo zanimajo, tja. Kadar se bodo železničarji bolj živo oklenili svoje organizacije, bodo pa tudi kaj dosegli, seveda ne kar čez noč, pač pa v doglednem času, ako bodo le kaj delali. Vsaki železničar bi si moral šteti v čast, da je ud organizacije, da hodi na njene sestanke — ako je oženjen, kar z ženo — da rabi njeno biblioteko, da agitira zanj. Kdor pa ne ravna tako, njega smatrajo tovariši lahko za izdajalca in sovražnika. Upajmo toraj, da tudi na Slovenskem železničarska organizacija bolj oživi, na korist železničarjev samih

Socialni pregled.

Volitve za provizijski sklad ces. kr. drž. železnic so končale s sijajno zmago socialno-demokratskih kandidatov. V odbor so izvoljeni sodrugi Anton Syriste, višji delavec, Dunaj I.; Leopold Löwy, višji delavec, Dunaj I.; Konstantin Kneidinger, vojni nadzornik, Dunaj II.; Fran Flögl, sprevodnik, Dunaj II.; Karol Strasser, sprevodnik, Dunaj I.; Josip Keppnik, strojevodja, Hütteldorf; Fran Schimon, strojevodja, Hütteldorf; Karol Grop, čuvaj na bloku, Heiligenstadt; Karol Hofbauer, železniški delavec, Dunaj III.; Karol Winter, ključar, Dunaj I. — in sicer s 34.245 glasovi, v tem ko so dobili vsi nasprotniki skupaj, za katere so po stari navadi predpostavljeni večinoma s pritiskom agitirali, 14.805 glasov. Po posameznih ravnateljskih okrožjih se dele glasovi tako-le: Dunaj; Org. kandidatje

5187, nasprotniki 2368; Linc 4310 — 1163; Innsbruck 2111 — 1926; Beljak 3759 — 1121; Trst 385 — 4; Plzenj 4120 — 139; Prag 5291 — 163; Olomuc 1258 — 124; Krakov 3413 — 960; Stanislav 2025 — 2086; Černovice 435 — 702; Levov: 1951 — 4049.

Cementna tovarna trboveljska spada pač med najbolj zanemarjena podjetja v Avstriji. Razmere v tem peklenem mlinu so naravnost vnebovpajoče in prisiljeni smo, da jih vsaj deloma javnosti razložimo. Te razmere označuje pač že izredno česta menjava delavcev. Le mali del teh trpinov je uslužben eno, dve ali več let. Večina služi par mesecev in gre, kajti železno naturo mora imeti človek, da tukaj izhaja. Plače se sučejo okoli dveh kron, manj in malo več. Pri tem je upoštevati težko delo in neusmiljeno priganjanje, tako da sežge delavec na sušilnici za polovico plače čevljev. Grozno je tudi v mlinu, kjer se melje kamen. Tu se kadi, da ni človeka na dva koraka spoznati. Delavci delajo od 6. ure zjutraj do 6. zvečer in imajo 1 uro opoldanskega počitka. In 8 teh delavcev ima plačo po K 1:80, 3 pa po 2 K. Pri „preši“ uslužbene ženske zaslužijo po K 1:20. Ravnateljstva socialna modrost je — štediti. Vsled tega je tudi umevno, da nima le izučeni mlinarjev, ker bi ti zahtevali preveč plače. Glede delavskega varstva ni ničesar storjeno, temveč so vsi stroji protizakonito odprti, tako da je nevarnost izredno velika. Popravki strojev etc. so izključeni in vsak hip je pričakovati, da se podre vse skupaj. Vsi jermeni so skrpani kakor beraške hlače. Ob zadnji stavki je sicer obrtni nadzornik naročil razne reforme, ali direktor Kraus je vse to ponosno prezrl. S tem, da se je napravilo na posode za pitno vodo pokrove, je bilo socialno vprašanje v tovarni rešeno. Sramotno je tudi, da se vrši „verlesung“ — na ulici. Ne vemo, kdo daje ravnatelju pravico, vprizarjati na cesti vsak dan zbiranje delavcev! Ako se delavci pritožijo, dobe vedno stari odgovor: Kadar bode nova tovarna gotova, bo že šlo! A na to novo tovarno čakajo že kot judje na odrešenje, — in čujejo se glasovi, da tudi tam ne bode dosti bolje. Oblast naj bi posegla vmes, kajti drugače bode tudi delavska potrpežljivost jenjala. — Naravnost škandalozne so pa razmere v bolniški blagajni tovarne. Obratne bolniške blagajne spadajo, razven par izjemnih določb, pod splošni zakon bolniških blagajn. Vsled tega trdimo naravnost, da je ta bolniška blagajna povsem nepostavno sestavljena ter da bi imela politična oblast že davno pravico, da jo razpusti. Vsi delavci plačujejo 3 vin. od krone. Vendar pa nimajo samski člani bolniške podpore. Pred kratkim šele se je zgodil slučaj, da je bolna delavka ostala brez podpore. In to se ponavlja vsak dan. Pravila blagajne bi imela biti sestavljena sporazumno z zastopniki delavstva, — v cementni tovarni pa delavci sploh ne vedo za pravila. Občnega zbora ni bilo nikdar. Zadnjič šele se je napravila med delom komedija, imenovana po ravnatelju „občni zbor“.

In tako gre vse naprej. Radovedni smo, je-li ima zakon samo za delavce veljavo, ali tudi za direktorja. Obenem pa povemo odkritosrčno, da so delavci sami mnogo krivi, ker so se doslej izogibali organizacije. Kdor danes ne razume, kaj je organizacija, je vreden, da se mu slabo godi.

Domače stvari.

Trboveljski orožniki izvršujejo svojo službo na jako čuden način. Njih nastop pri stavkah je itak že znan in razsvetljen zlasti po zadnjem štrajku na „seperaciji“. A o tem še pozneje, kadar pride do razprave. Trboveljski orožniki pa so posebno dobri v izvozanju tatov. Tata imajo takoj in ako ni tatu, ga pa žandarji — iznajdejo. Predzadnjo soboto si je kupil delavec Ivan Mrežar v konsumnem skladišču nov havelok. Po Trbovljah hodi sicer več ljudi s haveloki in proda se vsak dan kak havelok, — a bogve iz kakšnega vzroka so pričeli „bratitelji trboveljske pravice“ sumničati, da je Mrežar havelok ukradel. In na podlagi tega sumničenja, za katerega niso imeli niti sence dokaza, so pričeli „preiskavati“. To se pravi: šli so v tovarno in povpraševali po „tatu“, šli nadalje na „tatovo“ stanovanje itd., — tako da je pričelo vse Trbovlje govoriti o Mrežarju in njegovem haveloku. Ko je Mrežar

naposled sam izvedel za stvar, je šel k žandarmeriji in protestiral proti temu postopanju. In potem je moral iti z žandarji v konsumno skladišče, kjer se je jasno dokazalo, da je svoj havelok kupil. S tem je bila stvar za žandarje končana, ne pa za nas! Kajti to pač ne gre, da se vzame človeku hladnokrvno čast brez vsakega dokaza! Zakaj niso šli žandarji takoj povprašati v skladišče? Zakaj so prelezli prej vsa druga pota? Navajeni smo sicer, da nastopijo orožniki v manjših krajih nerodno in brutalno, — a enkrat za vselej povemo, da ne bomo takih stvari trpeli v zmislu krščanske hvaležnosti. Oblast se pa naj tudi briga za nastope svojih biričev.

Kakšen dovtip so naredili socialni demokrati, ko so naprosili poslanca dr. Majarona, da predstavi njih deputacijo deželnemu glavarju — o tem se pripravata „Narod“ in „Slovenec“. Ker tega pač nihče ne more tako natančno vedeti, kakor mi, bodi povedano, da se socialnim demokratom sploh ni šlo za kak dovtip. Splošna in enaka volilna pravica nam je prevažna stvar, da bi jo spravljali v zvezo z neslanimi šalami. In mislimo tudi, da bi lahko v tem vprašanju sploh prenehali „vici“, pa da bi se vsi, ki so se izrekli za enako pravico, resno poprijeli dela. Trenotek je tako važen, da narod nikoli ne bode odpustil tistemu, ki bi hotel v takem času uganjati komedije z volilno pravico. Zatorej — resno!

Naznanila čitateljem in naročnikom.

V Ljubljani se dobiva »Rdeči Prapor« po vseh tistih tobakarnah, v katerih se prodaja »Slov. Narod« in »Slovenec«.

Predbežno naznanjamo danes, da je dobilo naše uredništvo od znanega pisatelja, gospoda **kapelana Kirchsteigerja** avtorizacijo za prevod in objavo njegovega romana:

„**Pod spovednim pečatom**“. Ta roman, ki je v nemščini doživel že več naklad, je naredil povsod velikanski vtisk in bode brez dvoma tudi naše čitatelje zelo zanimal. Poučno in z dušo pisan, pretrese bralca kakor malo proizvodov pripovedne literature in nas seznaja z velezanimivimi razmerami življenja. Namenili smo, da ga začnemo priobčevati z novim letom.

Našim cenj. naročnikom naznanjamo, da se tiska »Rdečega Prapora« sedaj 3000 izvodov. Čim bolj bode razširjen, tem izdatneje bode izpolnjeval svojo nalogo, pa prosimo vse prijatelje, da nas v tem oziru ljubeznivo podpirajo. Zlasti pa prosimo, da priporočajo naše glasilo in da nam naznanijo naslove, kamor bi ga lahko poslali na ogled.

Iz stranke.

V »Slov. Narodu« so objavljeni članki, naprjeni proti soc. dem. stranki, a navodno pisani od soc. demokratov. Tak članek je izšel tudi v številki z dne 25. m. m. Evidentno je, da se človek, ki zlasti v časih poostrenega boja objavlja napade na stranko v nasprotniškem listu, sam postavlja izven stranke. Sodrugi, ki ne soglašajo s taktiko, ima v stranki dovolj priložnosti, da izrazi svoje mnenje popolnoma prosto. Ker je to splošno znano in ker so bili vsi dosedanji napadi anonimni, ne verujemo, da bi jih bil sploh pisal socialni demokrat.

Kar se tiče merituma zadnjega članka, bodi povedano, da pozna stranka sama svoja načela, za taktiko pa odgovarja vodstvo strankinemu zboru in zato odklanja vse take pouke, ki imajo vrhutega za premiso zavijanje dejstev. Izvrševalni odbor.

Shodi.

V Ljubljani. V petek, dne 20. m. m. je bil v bivšem »Katoliškem Domu« javen shod, sklican glavno za delavstvo ljubljanske tobačne tovarne. Ta shod je jasno pokazal, da je tudi v tej tovarni nastalo novo, še pred kratkimi leti nepričakovano življenje. Dvorana je bila tako polna, da je moralo več kakor sto udeležencev ostati na trgu. Na shodu je bilo okrog 700 ljudi, med njimi jako mnogo delavk. O splošni in enaki volilni pravici so govorili sodrug Kocmur, gospod Štefe, poslanec g. dr. Krek in končno sodrug E. Kristan. Shod je izjavil, da se delavci in delavke tobačne tovarne brezpogojno pridružujejo delavstvu v boju za splošno in enako volilno pravico.

Ljubljana. („Pri levu.“) Vzlic številnim shodom, ki so se vršili v nedeljo v Ljubljani in okolici, je bil shod, sklican po lokalni organizaciji, sijajno obiskan. Že ob določen uri je bila prostorna dvorana napolnjena do zadnjega kotička, a še vedno so prihajali ljudje. Posebno številno so bili zastopani sodrugi mizarji, pa zidarji in okoličani. Zborovanje je vodil sodrug Menart, zapisnik pa sodrug Medén. Prvi je govoril sodr. J. Kocmur. Njegov govor so opetovano pretrgali burni aplavzi in pa ogorčeni protesti, kakor je omenjal delovanje slovenske državnozbornske liberalne trojice. Na trditev »Narodovo« o soc. dem.-klerikalni zvezi je zbor odgovoril z glasnim smehom. Mizarji so obljubili priti korporativno na manifestačni obhod po mestu. Sodrugi Valentin Avbelj je razvil zgodovino boja za splošno in enako volilno pravico. Delavci so z napeto pozornostjo sledili izvajanjem govornika. Končno je še sodr. Buda pozivljaval delavce k vztrajnosti in da naj tudi med ženstvo zaneso agitacijo. Pozivu so se vsi odzvali z navdušenjem. Shod se je končal opoldan ob nepopisnem navdušenju zborovalcev. Seme je padlo na rodovitna tla, ker tudi indiferentni so se pričeli vznemirati.

V **Vodmatu** „pri Majarončku“ po političnem društvu »Bodočnost« v soboto sklicani javni shod za volilno reformo je nad vse pričakovanje dobro uspel. Zborovalni prostori so bili nabito polni. Med udeleženci smo zaznali tudi take, ki jih doslej še na nobenem shodu nismo videli. Predsedoval je sodrug Vičič. Sodrugi Tokan je v vznemirjenem govoru naslikal zgodovino delavskih zahtev po splošni in enaki volilni pravici. Ko je omenil nastop dr. Tavčarja v državnem zboru, se je stresla cela hiša od urnebesnih klicev proti slov. liberalni stranki. Navzoči je bil tudi neki liberalce, ki je med celim govorom godrnjal, zahvaliti se ima samohladnokrvnim sodrugom, da ni skupil, kar mu gotovo ne bi bilo ljubo! Govorila sta tudi kršč. socialca gg. Gostinčar in Puhar in potem še sodruga Kocmur in Kordelič. Poslednji je razjasnil, da so bili socialni demokrati prvi, ki so stavili splošno in enako volilno pravico na svoj program in so to pozneje klerikalci le posneli. Navzoči poročevalec »Slovenca«, g. Puhar, je temu izvajanju pritrdil. Tudi liberalni gosp. Zupan se je priglasil za besedo in se izjavil za opravičeno zahtevo delavcev.

Zagorje. V nedeljo je bil v gostilni Müller v Zagorju javen ljudski shod, ki je bil izredno zanimiv. Sklicala ga je namreč klerikalna stranka, ki je izdala tudi posebne lepake, na katerih je bil podpisan dr. I. Ev. Krek. Agitacija socialističnih delavcev za volilno pravico je danes tako mogočna, da so široke mase že kar elektrizirane. Vsled tega je bilo naravno, da so se zanimali tudi zagorsko-trboveljski rudarji za shod. Ob 1. ure že so se zbrali trboveljski rudarji v Lesjakovi gostilni na Loki ter skupno odkorakali. Na poti so se jim pridružile cele trume sodrugov. Najmanj 4–500 sodrugov in sodruginj je korakalo 1 uro dolgo in težavno pot čez hrib v Zagorje. Bilo je krasno, videti jih na skalnati visocini demonstrirati za volilno pravico. Med njimi sta bila tudi Rinaldo in Linhart. Prostori gostilne Müller so bili takoj napolnjeni. Zagorski rudarji so se udeležili shoda tudi v največjem številu, tako da je morala ostati velika množina ljudi zunaj. Težko je ceniti število, ali 2000 oseb je došlo gotovo. Sklicatelji so želeli glede predstava kompromis. Ali naši sodrugi so to odbili. Domači kaplan je otvoril zborovanje. Potem so bili skoro enoglasno v predsedstvo izvoljeni sodrugi Marn, Rinaldo in Skrajner. Prvi se je javil k besedi poročevalec dr. Krek. Priznati moramo, da je bil njegov govor strastna obtožba današnjega volilnega sistema. Smelo trdimo, da katoliški duhovnik na Slovenskem še ni tako govoril. Dr. Krek je bil najboljši politični igralec — česar ne verujemo! ali pa najpoštenjši človek, ki je zašel po nesreči v duhovniški stan in vsled tega v klerikalizem. Kar je v nedeljo govoril, podpisemo socialisti brez pomisleka. Le par zanimivosti iz tega govora: Privilegije se morajo odstraniti in tudi tiste privilegije, katere ima duhovščina, kajti katoliška cerkev nima eksistenčne pravice, ako ne bi mogla izhajati brez privilegijev. Dr. Krek je priznal tudi očitno, da je proti današnjemu razmerju med državo in cerkvijo. Priznal je

nadalje, da je treba najprvo rešiti volilno vprašanje, potem šele postranske zahteve kakor je n. pr. duhovniška plača. Kot geslo za volilno gibanje je citiral dr. Krek — besede iz komunističnega manifesta: »Delavci nimajo v tem boju ničesar izgubiti kakor svoje verige; pridobiti pa imajo svet.« — Govor je napravil na nas vtisk, kajti bile so možke besede, radi katerih bode imel dr. Krek gotovo še sitnosti. Ali ta vtisk ni bil tako velik, da bi bili pozabili klerikalno delovanje v splošnem in Krekove nastope v prejšnjih časih. Sodrugi Čobal je to tudi takoj omenil. Dejal je, da ne more verjeti o edinstvi klerikalcev z našimi nazori in omenil zlasti nastop Kreka začasa razpusta železničarske organizacije. Ker je Krek dejal, da smatra psovanje kakor »soc. hujskači« za infamno, je omenil Čobal dejstvo, da je napisano pod njegovim imenom v župnijskih knjigah »socialistični hujskač«. Viharno so protestirali zborovalci proti tej infamiji. Potem je nastopil sodrug Linhart. Dejal je, da se je spomnil pri Krekovih besedah nemškega stavka: »Zwei Seelen wohnen, ach, in meiner Brust«. Potem je razložil, da tiči pravi vzrok zadržanja volilne pravice v dinastični politiki, kateri so sledili vsi slov. politiki od Bleiweisove dobe sem. Kritikoval je metamorfozo liberalcev in prišel končno do klerikalcev. Izupil je mnenje, da so klerikalci v svojem bistvu povsod enaki in vezani, da je cerkev povsem fevdalno-kapitalističnega sestava in vsled tega nezmogljiva za demokratično delovanje. Končno je razložil natančneje govor Kreka glede razpusta železničarske organizacije, njegov nastop za časa shoda na Glinah in shoda na starem strelišču i. t. d. Kot rezumé je naglašal: Mi pozdravljamo vsakega sobojevnika za splošno volilno pravico, ne moremo pa danes še klerikalcem zaupati. Množica je burno odobraval govora. Krek se je skušal zagovarjati, ali sodruga Linhart in Čobal sta mu odgovorila jasno. Konečno je predlagal Linhart resolucijo, ki zahteva splošno in enako volilno pravico, izraža pa tudi, da ne more brezpogojno zaupati klerikalnemu nastopu. Dr. Krek je zahteval, naj se v odstavku resolucije, ki govori o klerikalcih, glasuje posebej, kar se je tudi sprejelo. A na velikanskem shodu se je dvignilo le 6 rok za klerikalce; med temi 6. so bili trije duhovniki. Vsi drugi so soglasno sprejeli socialistično resolucijo. To je bil socialistični uspeh klerikalnega shoda!

Potem se je množica razšla. Vkljub temni noči so korakali trboveljski sodrugi zopet čez hrib. Vedno iz novega so se začeli v hribovju mogočni klici: Živela splošna volilna pravica! Rudarji so storili svojo dolžnost.

Dopisi.

Nabrežina. Tukajšnje županstvo je nesrečno, ker se o njem ne govori in ne piše. Modri naš gospod Gruden misli, da ni cel župan, ako se ne ve „po svetu“, da on v Nabrežini komandira in strelja kozle. Zato čuti semintja nepremagljivo potrebo, toliko se blamirati ali pa narediti sploh kakšno tako neumnost, da se ga malo prime in postavi v primerni iluminaciji pred p. t. publikum. Gospod Gruden ima o poklicu nabrežinskega županstva svoj poseben pojem; po njegovih mislih je to nekaj velikanskega, čeravno ima v resnici ravno tiste naloge, kakor jih ima naravnost vsak vaški predstojnik. Ako bi hotel resno izpolnjevati svojo zadačo, bi imel pač dosti dela in posebno možganom bi lahko vsak čas poskrbel opravka. Nabrežina je precej narasla, ima veliko industrijo, primerna je, da se razvija; občina bi imela polne roke dela, ako bi hotela narediti iz Nabrežine, kar bi se lahko naredilo. Ali za delo se ne gre možakarjem. „Pihnil“ bi ga že radi, toda brez napora naj bi to dosegli, prav široko sedeč, pest pred seboj na mizi, kakor da hočejo po diletantovsko kopirati kakšnega cesarja; ljudje pa naj bi hodili po prstih, z upognjenim hrbtom in začudenimi očmi mimo, pa naj bi dejali „aaa“. V rokah imamo najnovejši dokument nabrežinskega abderitstva. Delavci so hoteli dne 22. m. m. prirediti javen ljudski shod in ker za velike sestanke ni primernih lokalov v Nabrežini, so naredili ulogo na županstvo, da bi jim prepustilo trg za čas shoda. Nato so se sestali velemodri občinski očetje, posedali se okrog premodrega očeta Grudna, pa so jeli z gubami

na čelu premišljevali, kako naj se odlikujejo. Mislijo je težko delo, težje, kakor nositi denar v hranilnico. Ali kar mora biti, mora biti; tako so končno pretuhtali stvar in storili moder sklep, katerega je potem županstvo v neusmiljeno pokvarjeni slovenščini naznanilo prireditelju shoda. Modrijanski zaključek pa se glasi, da se v Nabrežini ne potrebuje takih shodov, ki bi delavce in gospodarje hujskali. Pravzaprav: to so bile samo besede enega gospodarja, ki je sam znan kot velik hujskač; županu pa je to zadostovalo, da je „utemeljil“ odklonitev prošnje. — Delavci so „slavnemu županstvu“ že odgovorili. Ker pa bi gospod župan vedno rad stal v širšem krogu občudujočega občinstva, mu bodi torej v širši javnosti povedano, da je njegova utemeljitev — neslana. Odkod pa vedo ljudje Gruden et consortes, da je hotel na shodu kdo hujskati, in v posebnem hujskati proti gospodarjem? Ali so signor Gruden et compagnia Danijeli in Jeremijaši? Zdi se nam pa, da gospodje ne vedo prav, kaj je občina. Če mislijo, da je par ošabnih gospodarjev „komun“, se zelo motijo. Ogromna večina tukajšnjega prebivalstva so delavci in če teh ne bi bilo, bi bila Nabrežina najzadnja kraška vas. Pa naj bodo prepričani, da odbije ura tudi njihovi ošabnosti. Dan, ko bode Nabrežina res delavska občina, pride, pa če se Gruden tudi na glavo postavlja.

Društvene vesti.

Društvo „Ljudski oder“ v Trstu je nameravalo prirediti drugo predavanje dr. H. Tuma dne 24. oktobra. Vsled izredno slabega vremena pa je bila udeležba pičla in nato je predavanje odpadlo. Društvo naznanja, da je odloženo na sredo, dne 8. novembra ob poldevetih zvečer v veliki dvorani „Delavskega Doma“. Na dnevnem redu je „Veda“.

Akademija, ljudsko izobraževalno društvo v Ljubljani, je imelo svoj redni občni zbor dne 18. m. m. Društvo se je že tekom prvega leta dobro ukoreninilo med ljudstvom in lepo delovalo. Nakupilo si je dvojne skioptikov, ki se bosta rabila pri predavanjih. Vseh predavanj je bilo 65; število poslušalcev je bilo na posameznih predavanjih med 15 — 1100. Najmanjše število se je doseglo v Ljubljani (!), najvišje pa v Trbovljah. Predavanja so bila ali posamezna, ali pa v večjih ciklih. Povprečna udeležba pri predavanju je bila 227-8. Skupno število poslušalcev pa je znašalo 13.812. Za naše razmere gotovo častno! Največje zanimanje za to izobraževalno delo se je pokazalo med delavstvom, zlasti med organiziranim v Trbovljah, Zagorju, v Celju, Idriji, v Trstu in sedaj tudi v Ljubljani. V bodoče leto stopa društvo opravičeno z nadami na še ugodnejše uspehe, ker so se tudi društvene moči pomnožile.

Raznoterosti.

Krščanstvo in komunizem. Skoraj najhujše, kar znajo klerikalci očitati socialnim demokratom, je „komunizem“, to se pravi zahteva, naj bi bilo vse splošna last. Kolektivizem, splošna last zemljišča, proizvodnih sredstev in javnih naprav, je sicer nekaj drugega, kakor stari komunizem. Ali vsekakor je zanimivo vedeti, kako so se izražali znameniti krščani o bogastvu posameznikov. Glasoviti rimsko-katoliški pridigar Bossuet, ki je bil v času Ljudevita XIV. na Francoskem vzgojivalec prestolonaslednika ter je pozneje postal škof in državni svetovalec, je dejal na prižnici: „Godrnjanje revežev je pravično. Zakaj taka neenakost v življenjskih razmerah? Vsi so vstvarjeni iz ene snovi; ni torej sredstva, s katerim bi se dala opravičiti neenakost, razven ako bi se reklo, da je Bog priporočil siromake bogatinom, da dobe svoje potrebščine od njih obilnosti, kakor pravi Pavel v drugem pismu Korinčanom“. — Bossuet ni dejal nič novega. Podobne, še radikalnejše izreke se lahko najde na vsaki strani cerkvenih očetov. Sveti Bazilij je dejal: „Bogatin je tat. — Bogatin je ropar. Potrebno je, da nastane enakost in

da podeli tisti, ki ima preveč, svojo preobilnost s tistim, ki ima premalo.“ — Sv. Ivan Kristostom pravi: „Bolje bi bilo, ako bi bilo vse blago splošno“. „Preobilje je vedno posledica tatvine. Ako ni kradel sedanji lastnik, je pa kateri izmed njegovih prednikov“, pravi sv. Jeronim. Sv. Ambrozij pa: „Narava je vpeljala skupno last, protipravno prilastevanje pa zasebno posest“. In sv. Klement uči: „Po pravici bi moralo vse biti last vseh. Krivica je vstvarila zasebno last.“ — Sedanji klerikalci seveda ne uče tako.

Patriotizem. Te dni so našli v Haldun Švabskem nekoga Benedikta Kustermana na popolnoma oslabelega, ležečega v omedlici. Eno uro pozneje je umrl. Osem dni je bil brez hrane, tako da se lahko pravi: lakote je poginil. Mož je bil veteran iz leta 1870—71. Takrat je nosil svoje kosti na bojišče za domovino in kralja. V zahvalo so pustili, da ga je lakota ubila. In tisti, ki hočejo, da se odpravi take „kulturne“ razmere, so — nepatriotični brezdomovinci.

O spanju objavlja prof. dr. Karol Schleich med drugimi sledeče aforizme: Kdor preganja svojo utrujenost umetno z nikotinom, alkoholom, s kavo, s čajem, zavezuje svojemu najsvetejšemu čuvaju oči. — Ako imaš nadarjenja za to, prespi mirno polovico svojega življenja; dvojno preživiš tedaj drugo polovico. — Nekateri ljudje ljubijo življenje tako, da se jim zdi spanje kakor obresti smrti. Nekateri se boje zaspiti, ker ne marajo izgubiti zavesti. Taki ljudje so razsipniki. Kdor je varčen, spi rad. Skopuh postane grob, če se ga moti. — Spalne sobe morajo biti hladne. Samo tedaj se spi globoko, kadar je koža izpraznjena od krvi. Vse, kar napolnjuje kožne posode: Toplota, suh zrak, debele blazine, raskavo blago, je spanju nasprotno. Umivanje s hladno vodo, česanje, božanje, povijanje nog z gladkimi obvezami so naravna spalna sredstva. Zakaj nimamo zibelk za odrasle? Odrasli ljudje so bolj otroški, kakor se misli.

Kupovanje z relikvijami. Društvo „Naredek“ na Dunaju je izdalo letak, ki pokaže, kako brezvestno in brez vsakega sramu so popi katoliške cerkve kupčevali s takozvanimi relikvijami, s čemur se sicer tudi še danes naredi čisto dobro kupčijo. A. Malvert je sestavil izkaz raznih svetniških ostankov: ki jih hranijo po katoliških cerkvah in iz tega se vidi, da bi se moral vsak svetnik za potrebe katoliške kupčije neštetokrat multiplicirati. V inventarju rimske cerkve nahajamo: Od sv. Andreja: 5 trupel, 6 glav, 17 rok in nog; od sv. Antona: 4 telesa, 1 glavo; od sv. Ane: 2 telesa, 8 glav, 6 rok; od sv. Barbare: 3 telesa, 2 glavi; od sv. Bazilija: 4 telesa, 5 glav; od sv. Klementa: 3 telesa, 5 glav; od sv. Eligija: 2 telesi, 3 glave; od sv. Stefana: 4 telesa, 8 glav; od sv. Jurja: 30 teles; od sv. Helene: 4 telesa, 5 glav; od sv. Hilarija: 8 teles; od Janeza Krstnika: 10 glav; od sv. Juliane: 20 teles, 26 glav; od sv. Leodegarja: 5 teles, 10 glav, 12 rok; od sv. Pankracija: 30 teles; od apostola Lukeža: 8 teles, 9 glav; od sv. Filipa: 3 telesa, 18 glav, 12 rok; od sv. Sebastjana: 4 telesa, 5 glav, 13 rok i. t. d. — Ali to še ni nič, ako pomislimo, da so prodajali popolnoma nemogoče reči za relikvije; med tistimi svetinjami, ki jih je spravil znani Tetzl iz Halle v Mainz, je bila „srajca, ki jo je imela oblečeno Marija, ko je porodila Jezusa“, po tem polovica čeljusti sv. Pavla s štirimi zobmi; prodajali so med drugim tudi: Peroti angelja

Gabrijela, bodež in ščit arhangelja Mihajla, nekaj Kristusovega diha (!) v škafličici (!), žarek zvezde (!), ki je svetila kraljem z Jutrovega v Betlehemu; del besede (!), ki je meso postala; nekoliko vzdihov (!), sv. Jožefa i. t. d. Ljudje so bili nekaj sila bedasti. Ali kaj naj človek pravi, da varuje še dandanes nešteto ljudi takemu švindlu?

Slovenski delavci!

Boj za splošno in enako volilno pravice je vstopil v odločilni štadij.

Bojujte se z vso energijo! Prirejte shode neprenehoma. Demonstrirajte, agitirajte in organizirajte za splošno stavko!

Splošna in enaka volilna pravica mora zmagati!

Podpisana podružnica vabi vse svoje članke, da se udeležijo

glavne skupščine
ki bo
v torek, dne 7. novembra ob pol 7. uri zvečer.

Dnevni red:

1. Prečitane zapisnika.
2. Šestmesečni izkaz društva.
3. Proračunski izkaz.
4. Imenovanje podpredsednika in drugega tajnika radi odpovedi.
5. Ravno.

Dolžnost je, da nihče ne manjka.

Zveza delavcev s kamnom

v Avstriji

Skupina Nabrežina II.

Sodrug, spominjajte se pri svojih sestankih na svoje glasila „Rdeči Prapor“!

Kavarna

„Unione“

preje „Tedesco“

se priporoča cenjenim sodrugom najtopleje. Na razpolago so vsi važni in slovenski, italijanski in nemški listi. Vse pijače poceni. Napitnina je izključena.

Prva kooperativistično urejena

gostilna

v ulici S. Giovanni v Trstu.

Izrsta vina. Dalmatinska vina, direktno od organiziranih sodrugov v Dalmaciji. Vedno dobra kuhinja. Na razpolago „Rdeči Prapor“, „Arbeiter-Zeitung“ in „Laboratore“.

„HOTEL BALKAN“ TRST

— Piazza della Caserma —

3 minute od južnega kolodvora in poleg pošte s 60 moderno opremljenimi sobami.

Restavracija — Dunajska kuhinja — Kavarna.

Za goste hotela posebna restavracija v I. nadstr.

Dvigalo. — Električna razsvetljava. — Kopališča.

Shajališče tujcev.

Franjo Dočničar, hotelir.

Zaloga in tovarna

pohištva vsake vrste

Alessandra Levi Minzi-ja

Trst — Piazza Rosario 2 — Trst

(šolsko poslopje).

Bogat izbor v tapeterijah, zrcalih in slikah. Ilustriran cenik gratis in franko vsakemu na zahtevo. — Cene brez konkurence. — Predmeti se postavijo na brod ali železnico, ne da bi se za to kaj računalo.

„Naši zapiski“ Edina slovenska revija.

Uredništvo in upravnništvo v Ljubljani.

Naročnina: Za celo leto K 2.80, za pol leta K 1.40, za četrt leta 70 vin.

Ravnokar je izšla

Prešernova številka.

Uredil dr. Ivan Prijatelj.

Ta številka obsega tri pole v ličnih platnicah, ima 3 slike in sledečo vsebino: Ivan Cankar: Še en simbol. — Oton Zupančič: Visavis. — Dr. Ivan Prijatelj: Prešernov spomenik v Ljubljani. — Josip Regali: Zajčev Prešeren kot spomenik. — Dr. Ivan Prijatelj: Drama Prešernovega duševnega življenja. (Predavanje v „Akademiji.“) — Ethin Kristan: Krst pri Savici. — Albin Prepeluh: Prešeren je ljudski pesnik. — Dr. L.: Aforizmi. — Dr. Ivan Prijatelj: Od uredništva.

Prešernova številka „Naših zapiskov“ stane za naročnike 48 vin., za nenaročnike 80 vin.

„Drama Prešernovega duševnega življenja“, predavanje g. dr. Ivana Prijatelja ob odkritju Prešernovega spomenika v Ljubljani, je tudi izšlo v posebnih odstiskih iz „Naših zapiskov“ in se dobivajo po 40 vin. pri upravnistvu „Naših zapiskov“ v Ljubljani.

Žepni koledar za slovenske delavce

izide vsled nepričakovanih zaprek prihodnji mesec. Okrašen bode s **tremi slikami**. Vsebina bode jako bogata in poučna.

Cena: V usnje vezan 1 K, v platno vezan 80 vin., v polplatno vezan 72 vin.

Naročila se pošilja na naslov: **Ivan Mlinar, Ljubljana, Krakovski nasip 16**, ali pa na upravnistvo „Naših zapiskov“, Ljubljana.

V založbi „Naših zapiskov“ se še dobi:

8. številka III. letnika: **Nekaj kulturnih zavodov slovenskih**, po 24 vin.

10. in 11. številka III. letnika: **Prešernov spomenik**, obseza 48 strani z lepim ovitkom, za naročnike po 48 vin., sicer franko po 80 vin.

I. S. Machar: **Magdalena**, povest v verzih, poslovenil A. Dermota, po 2 K.

Abditus: **Občina in socijalizem**, 70 vin.

P. Mihalek: **Iz rižin življenja**, 1 K.

Za agitacijo pripravne so brošure:

Vun z volilno pravico (po 4 vin.)

Program socialne demokracije (po 4 vin.)

Zvišanje duhovskih plač (po 10 vin.)

Ako se jih naroči več, se dovoljuje rabat po dogovoru.

Vseučiliška predavanja po 10 vin. (brez poštnine).